

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΠΑ.Λ. Α΄ ΟΜΑΔΑΣ

2012

ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι αρχαίοι Έλληνες με την ίδια λέξη, τη διεθνή σήμερα λέξη «λόγος», ονόμαζαν τη σκέψη και την ομιλία. Και τα δύο πάνε μαζί, όπως αναφέρει ο Πλάτωνας στο έργο του «Σοφιστής».

Δεν είναι καθόλου ύστοχο το λεγόμενο ότι ο καλύτερος τρόπος να χαρακτηρίσεις έναν άνθρωπο, είναι να προσέξεις πώς εκφράζεται, πώς μιλεί και πώς γράφει. Εκείνος που έχει ξεκαθαρισμένες και τακτοποιημένες τις σκέψεις του εκφράζεται καθαρά και με τάξη, είτε για σοβαρά και δύσκολα πράγματα μιλεί, είτε γράφει για απλά και εύκολα θέματα της καθημερινής ζωής. Όσο και να προσπαθεί κανείς να κρύψει ή να καλύψει τα κενά των γνώσεών του, ο λόγος του τον αποκαλύπτει. Μια ξαφνική φράση ή μια περιπλεγμένη πρόταση θα τον προδώσει. Ότι προπάντων δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο, είναι η διανοητική φτώχεια, ή η αναφομοίωτη μάθηση. Ο κουφίος και παιδαριώδης λόγος (προφορικός ή γραπτός) τα φέρνει στην επιφάνεια.

Κακώς ισχυρίζονται οι θιγόμενοι ότι τους αδικούμε, όταν κρίνουμε τον εσωτερικό κόσμο τους από την εκφραστική τους πενία¹. «Τα έχω στο νου μου» λένε «αλλά δεν μπορώ να τα διατυπώσω, γιατί μου λείπει η πείρα ή το θάρρος». Το «αν και πώς» τα διατυπώνουν μαρτυρεί το «αν και πώς» τα έχουν στο νου τους. Δεν κινείται σε άλλο επίπεδο ο νους, και σε άλλο η γλώσσα. Του ίδιου ρολογιού δείχτες είναι και ο ένας και η άλλη.

Και τι χρειάζεται στον άνθρωπο, για να σκέπτεται και να εκφράζεται καθαρά και με τάξη; Το καλό εγκεφαλικό κύτταρο, θα απαντήσει ο ένας. Η καλή εκπαίδευση, θα ισχυριστεί ο άλλος. Η ταπεινή μου γνώμη είναι: και τα δύο. Ασφαλώς τα διανοητικά προσόντα, όπως και τις σωματικές ιδιότητες, τα σφείλουμε κατά κύριο λόγο στις βιολογικές καταβολές μας. Δεν αποδίδει όμως αυτό το φυσικό κεφάλαιο, εάν δεν αξιοποιηθεί με την καθοδήγηση και την άσκηση, με μία λέξη: με την αγωγή που θα δεχτούμε ή θα επιβάλλουμε στον εαυτό μας από τα τρυφερά μας χρόνια.

Εκείνοι που τα ρίχνουν όλα στην κληρονομικότητα, απαλείφουν αυθαίρετα έναν παράγοντα, που έχει αναμφισβήτητη και κάποτε αποφασιστική σημασία για τη διάπλαση² της προσωπικότητάς μας: τον παράγοντα «αγωγή» (ανατροφή, εκπαίδευση, άσκηση), που μας παρέχουν εκείνοι που μας ανέθρεψαν και μας εκπαίδευσαν, είτε πρόσωπα είναι αυτοί (γονιόι, δάσκαλοι, φίλοι) είτε απρόσωποι θεσμοί (διοίκηση, δικαιοσύνη, εκκλησία, σχολείο, επάγγελμα κ.λπ.).

Ε.Π. Παπανούτσου, 2003, *Οι δρόμοι της ζωής*,
Εκδ. Νόηση, Αθήνα, σελ. 121-123 (Διασκευή)

¹ πενία = φτώχεια

² διάπλαση = διαμόρφωση

ΘΕΜΑΤΑ

- A1.** Να γράψετε την περίληψη του κειμένου, που σας δόθηκε, χωρίς δικά σας σχόλια (60-80 λέξεις).
Μονάδες 25
- B1.** Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 60-80 λέξεων το περιεχόμενο της παρακάτω περιόδου: «Δεν είναι καθόλου άστοχο το λεγόμενο ότι ο καλύτερος τρόπος να χαρακτηρίσεις έναν άνθρωπο, είναι να προσέξεις πώς εκφράζεται, πώς μιλεί και πώς γράφει».
Μονάδες 15
- B2.** Ποιον τρόπο πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου;
Μονάδες 5
- B3. α.** Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις: **εκφράζεται, θάρρος, κύριο, αποφασιστική, παρέχουν.** (Μον. 5)
- β.** Να γράψετε από ένα αντώνυμο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις: **άστοχο, κρύνει, φτώχεια, σωματικές, φυσικό.** (Μον. 5)
Μονάδες 10
- B4.** Να δώσετε έναν πλαγιότιτλο για την τελευταία παράγραφο του κειμένου.
Μονάδες 5
- Γ1.** Πολλές φορές οι νέοι χρησιμοποιούν ένα δικό τους, ξεχωριστό, τρόπο γλωσσικής επικοινωνίας. Σε ένα άρθρο (400-500 λέξεις), που θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας, να διατυπώσετε τις απόψεις σας σχετικά με τους λόγους για τους οποίους οι νέοι χρησιμοποιούν με αυτόν τον τρόπο τη γλώσσα, καθώς και τους παράγοντες που μπορούν να συμβάλουν στην καλλιέργεια της γλώσσας των νέων σήμερα.
Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A.** Ο Ε.Π. Παπανούτσος αποδεικνύει τη διττή σημασία της λέξης «λόγος». Αρχικά, υποστηρίζει ότι μέσω αυτού, είτε στη γραπτή του είτε στην προφορική του μορφή, καταδεικνύεται και ο πνευματικός κόσμος του ανθρώπου. Η κρίση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί άδικη, καθώς γλώσσα και νους συμπορεύονται. Εφόσον, όμως, η γλωσσική ικανότητα εξαρτάται όχι μόνο από βιολογικούς παράγοντες αλλά και από περιβαλλοντικούς, οι φορείς εκπαίδευσης οφείλουν, σύμφωνα με το συγγραφέα, να συμβάλουν στην ενίσχυσή της, παρέχοντας την κατάλληλη «αγωγή».
- B.1.** Στην καθημερινότητά μας αξιολογούμε την πνευματική συγκρότηση του συνομιλητή μας από τον τρόπο που σκέπτεται και εκφράζεται. Η σαφήνεια, η ακρίβεια στην έκφραση, η χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου, η προσεγμένη σύνταξη, ακόμη και η απλότητα του λεξιλογίου δείχνουν τη δύναμη της σκέψης του, και μας επιτρέπουν να εκφραστούμε θετικά γι' αυτόν. Αντίθετα, το συρρικνωμένο λεξιλόγιο, οι σολοικισμοί, και βαρβαρισμοί, η χρήση αρκτικόλεξων και χυδαίου λεξιλογίου, ο βερμπαλισμός είναι στοιχεία που μας οδηγούν σε αρνητικές κρίσεις για το συνομιλητή μας.
- B.2.** Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς την **επίκληση στην αυθεντία**. Πιο συγκεκριμένα, στην προλογική παράγραφο καταγράφει τη θέση του «Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι αρχαίοι Έλληνες με την ίδια λέξη, τη διεθνή σήμερα λέξη «λόγος», ονόμαζαν τη σκέψη και την ομιλία.». Στο υπόλοιπο κείμενο θα προσπαθήσει να αποδείξει αυτή τη θέση, ωστόσο, για να την ενισχύσει, επικαλείται την άποψη του Πλάτωνα από το «Σοφιστής», ο οποίος συμερίζεται την ταύτιση σκέψης και ομιλίας. Με αυτόν τον τρόπο ο Παπανούτσος δείχνει ότι κατέχει τη σχετική εργογραφία.
- B.3.** εκφράζεται = διατυπώνει
θάρρος = κουράγιο
κύριο = βασικό
αποφασιστική = καίρια
παρέχουν = προσφέρουν
- άστοχο ≠ επιτυχημένο
κρύψει ≠ φανερώνει
φτώχεια ≠ πλούτος
σωματικές ≠ πνευματικές
φυσικό ≠ κατασκευασμένο
- B.4.** «Η εκπαίδευση και οι φορείς της κρίσιμος παράγοντας για τη συγκρότηση της προσωπικότητάς μας»

Γ. **Επικοινωνιακό πλαίσιο:** άρθρο σε σχολική εφημερίδα.

Ύφος: οικείο αλλά και σοβαρό.

Γλώσσα: προσεγμένη, αναφορική, ίσως με συνυποδηλωτικές εξαιρέσεις.

Ρηματικά πρόσωπα: όλα, εκτός από β' ενικό.

Τίτλος: «Γλώσσα και νέου» ή εναλλακτικά «Τράτζικ...», «Δεν υπάρχει!!!» «
Μάχη για τη γλώσσα»

Πρόλογος: Οι νέοι πολλές χρησιμοποιούν ένα δικό τους ξεχωριστό λεξιλόγιο για να επικοινωνήσουν μεταξύ τους και όχι μόνο, με αποτέλεσμα να συρρικνώνεται η γλώσσα και να ρηχαίνει η σκέψη.

Α' ερώτημα: ΑΙΤΙΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ

- **Οικογένεια:** άγνοια - έλλειψη γνώσεων, που σχετίζεται με τον αναλφαβητισμό. Αδιαφορία, έλλειψη χρόνου λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων.
- **Σχολείο:** ακατάλληλες μέθοδοι γλωσσικής διδασκαλίας, αρχαιολατρία (το βάρος πέφτει στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών, με αποτέλεσμα να παραγκωνίζεται η νεοελληνική γλώσσα). Παραμένουν νεκρά γλωσσικά στοιχεία της καθαρεύουσας. Απαξίωση του γλωσσικού μαθήματος, εξαιτίας της χρησιμοθηρικής προσέγγισης του σχολείου.
- **Κοινωνικός περίγυρος:** μιμητισμός, χάσμα γενεών, χρήση της αργκό, δηλωτική της προσπάθειας των νέων να ξεχωρίσουν, να εντυπωσιάσουν.
- **Μ.Μ.Ε. :** αφρόντιστη, ατημέλητη γλώσσα. Στη διαφήμιση χρησιμοποιούνται αρκτικόλεξα, νεολογισμοί, συνθηματικός λόγος, λογοπαίγνια. Ελλιπής γλωσσική κατάρτιση πολλών δημοσιογράφων.
- **Πολιτική:** συνθηματολογία, «ξύλινη» γλώσσα, ρητορεία, βερμπαλισμός, λαϊκισμός.
- **Η εποχή μας:** τεχνολογία: άκριτη υιοθέτηση ειδικών, ξενόφερτων όρων. Τρόπος διασκέδασης, ξενομανία.

Μεταβατική: επειδή όλα αυτά υποβαθμίζουν επικίνδυνα τη γλώσσα των νέων, είναι ανάγκη να ληφθούν μέτρα που να αποβλέπουν, αν όχι στη θεραπεία, τουλάχιστον στον περιορισμό του φαινομένου.

Β' ερώτημα: Παράγοντες που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της γλώσσας.

- Αναβάθμιση της γλώσσας του οικογενειακού περιβάλλοντος με ανάγνωση βιβλίων και παρακολούθηση προβαλλόμενων ταινιών με περιεχόμενο ποιοτικά ανώτερο.
- Το σχολείο να δώσει άλλη διάσταση στα γλωσσικά μαθήματα αλλά και οι διδάσκοντες άλλων μαθημάτων να είναι προσεκτικοί στη χρήση της γλώσσας. Το μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας να γίνει ελκυστικό από εκπαιδευτικούς επιμορφωμένους, που σέβονται τη δουλειά τους μέσα στην τάξη.
- Να βρουν άλλους τρόπους προβολής, διάκρισης και εντυπωσιασμού οι νέοι, καλύτερης χρήσης της γλώσσας, με ανάγνωση βιβλίων, εκμάθηση λέξεων. Οι νέοι να επιλέγουν τις παρέες τους, τα στέκια τους, το λόγο τους, θέμα ατομικής προσπάθειας. Επιλογή γνήσιων μορφών ψυχαγωγίας.
- Τα Μ.Μ.Ε. να πάψουν να προβάλλουν προγράμματα χαμηλού πνευματικού και γλωσσικού επιπέδου.

Επίλογος: επειδή το πρόβλημα έχει τεράστιες επεκτάσεις επιβάλλεται ο νέος σε συνεργασία με τους άλλους φορείς να αναβαθμίσει το γλωσσικό τους επίπεδο για ωφέλεια δική του αλλά και της κοινωνίας στην οποία ζει.